

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Teze bakalářské práce

Cílování inflace v ČR

Ekaterina Vysochanskaya

Souhrn

Tato bakalářská práce se nazývá Cílování inflace v ČR. Je věnována jednomu z nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů a to míře inflace a udržení cenové stability. V teoretické části je charakterizována inflace, její podstata a cílování jako základní nástroj měnové politiky. Dále jsou vymezené způsoby měření inflace, pojmy s ní spojené, příčiny a důsledky inflace. Další část je věnována České národní bance. Je zde řešena měnová politika, úloha měnové politiky a měnověpolitické režimy, které volí pro zabezpečení cenové stability. Praktická část obsahuje analýzu vývoje inflace v České republice od roku 1998, kdy se poprvé začal používat měnověpolitický režim cílování inflace. Rozbor je aplikován na období 17 let od roku 1998 – 2014.

Klíčová slova: Cenová stabilita, cílování inflace, Česká národní banka, index spotřebitelských cen, inflace, měnová politika, měnový kurz, míra inflace.

Primárním cílem bakalářské práce je vyhodnotit úspěšnost cílování inflace od počátku jeho zavedení až po aktuální stav.

Dílčími cíli práce jsou na základě prostudované odborné literatury zabývající se touto problematikou vymezit základní teoretické pojmy spojené s inflací, definovat ukazatele pro kvantifikování inflace a určení nástrojů České národní banky potřebné pro vytvoření prostředí cenové stability.

Teoretická část bakalářské práce je zaměřená na vysvětlení základního pojmu inflace, způsoby měření inflace – index spotřebitelských cen, index cen výrobců, deflátor HDP. Dále následuje vymezení jednotlivých typů inflace, vymezení základních pojmů spojené s inflací, příčiny a dopady inflace. Teoretická část dále zahrnuje hlavní informace o České národní bance, její historii, úkoly a funkce. Je zde definována měnová politika ČNB, její úloha a měnověpolitické nástroje. Primárně se tato část zaměřuje na měnověpolitický nástroj cílování inflace.

Praktická část je zaměřená na analýzu cílování inflace a jejích nejdůležitějších determinantů. Pro začátek je zde uvedena stručná historie do roku 1998. Pak následuje analýza cílování inflace od roku 1998 do roku 2014 s grafy, které ukazují vývoj inflace konkrétního roku v 12 měsíčním horizontu. Na základě získaných údajů byly zpracované grafy s mírou inflace vyjádřenou přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku v procentech. Tento graf nám ukazuje, jak se inflace vyvíjela v průběhu konkrétního roku. Tato praktická část je zpracována s pomocí internetových stránek Českého statistického úřadu, zpráv o inflaci zveřejněnou Českou národní bankou a výročními zprávami zveřejněnými Českou národní bankou.

V roce 1998 Česká národní banka přistoupila k režimu cílování inflace. Stanovují se cíle hlavní jako je stabilní a nízká inflace. V prvních letech byly inflační cíle stanoveny pro index spotřebitelských cen očištěných o vliv regulovaných cen a změn nepřímých daní. Plnění inflačních cílů bylo stanoveno na konec roku tj. poslední měsíc a mělo podobu intervalu. V roce 1997 byl stanoven cíl pro rok 1998 v intervalu 5,5 - 6,5%. Tempo růstu meziročního indexu spotřebitelských cen kleslo z 12% v červnu na 6,8% v prosinci. Ceny potravin se snížily. Průmyslová výroba vzrostla na rozdíl od produkce ve stavebnictví, v zemědělství a ve službách. Byla snížena úroková sazba v sedmi krocích, což vedlo ke snížení inflace. Pro rok 1999 byl

vyhlášen inflační cíl v intervalu 4 – 5%. Vzrostly výdaje na konečnou spotřebu domácnosti, hlavně na předměty dlouhodobé spotřeby i v nákupech potravin. V tomto roce byl absolutní pokles cen potravin, který přivedl skutečnou hodnotu čisté inflace pod hodnotu zvoleného inflačního cíle a to ve výši 2,1%. V roce 2000 byl inflační cíl v intervalu 3,5 – 5,5%. Čistá inflace byla kolem 3%, blížila se cíli i přes nákladové šoky způsobené vývojem cen energetických surovin (zejména ropy) na světových trzích. Růst cen potravin se zrychloval a dosáhl 3,7%. Zrychlení růstu regulovaných cen bylo důsledkem promítnutí rostoucích nákladů do cen tepla pro domácnosti, cen dopravy a cen odvozu odpadků. Na konci roku 2001 byl splněn inflační cíl v rozmezí 2-4%. Na inflaci působily růst cen a také posilování kurzu vůči euru. Také pokles cen surovin na světových trzích, hlavně ceny ropy, přispěl k vývoji cen průmyslových výrobců. Míra nezaměstnanosti se v roce 2001 zvýšila na 8,9%. V roce 2002 v ekonomice přetrvávalo nízkoinflační prostředí. Spotřebitelská inflace měla nejnižší úroveň od počátku transformace. V listopadu 2002 inflace dosáhla nejnižší hodnoty 0,5% od roku 1990. Na inflaci působilo hodně faktorů. Silně konkurenční prostředí na maloobchodním trhu a meziročně výrazně klesající dovozní ceny. Do regulovaných cen se promítl vliv vnějších faktorů a to především snížení cen zemního plynu pro domácnosti. Regulované ceny byly dále ovlivněné přečíslováním pevných telefonních linek a přesunutí do jiného tarifu. K poklesu inflace přispěl pokles cen potravin a nealkoholických nápojů. Ke zvýšení inflace došlo ve skupinách doprava a vzdělání. V tomto roce byly povodně, které ovlivnily tvorbu hrubého domácího produktu. Ještě byly v tomto roce sníženy úrokové sazby. V roce 2003 se inflace pohybovala pod cílovým pásmem. Ceny odívání a obuvi a bytového zařízení klesaly a na konci roku to bylo -4,6%. Nejrychlejší růst byl u cen potravin a nealkoholických nápojů, alkoholických nápojů a tabákových výrobků. Ve čtvrtém čtvrtletí se jejich růst zrychlil a přispěl k obnovení růstu cen výrobců v potravinářském průmyslu a cen potravin na spotřebitelském trhu. Na dosažení nízké inflace se podílí i vývoj regulovaných cen, který se na konci roku zrychlil. V roce 2004 Česká republika vstoupila do Evropské unie. Inflace byla ovlivněná hlavně úpravou nepřímých daní (snížení základní sazby DPH z 22% na 19%). Ke zrychlení inflace přispívaly ceny potravin, do kterých se promítal hlavně růst cen zemědělských výrobců, pohonných hmot a dalších okruhů. V roce 2005 meziroční růst spotřebitelských cen poklesl o více než procentní bod. Ke zvýšení inflace došlo v důsledku zvýšení meziročního růstu cen ve skupině „Bydlení, voda, energie a paliva“. A to v návaznosti na růst cen zemního plynu na světových trzích. Na konci roku

regulované ceny zaujímaly 2,2% růstu spotřebitelských cen. V roce 2006 byla inflace o něco vyšší než v roce minulém, a to díky růstu cen elektřiny, tepla a zemního plynu pro domácnosti. Na konci roku se prudce snížila a nacházela se pod dolní hranicí pásma inflačního cíle. V důsledku zvýšení spotřebních daní na ceně tabáku se inflace v roce 2007 zvyšovala a přibližovala se k inflačnímu cíli. Meziroční růst spotřebitelských cen v důsledku vývoje cen potravin a regulovaných cen zrychlil a míra inflace se dostala nad horní hranici inflačního cíle. Na začátku roku 2008 se inflace nadále zvyšovala. V roce 2008 došlo k růstu regulovaných cen a to zejména zvyšováním nájemného, růstu cen plynu, tepla a elektrické energie. Inflaci také ovlivnily změny nepřímých daní. V roce 2009 byla ve velkých obtížných podmínkách po světové finanční a hospodářské krizi. Na začátku roku ekonomická aktivita klesla, ale v průběhu roku se stabilizovala a na konci roku se o něco zvýšila. K tomu přispěl růst cen pohonných hmot, rostoucí regulované ceny a rychleji klesající ceny potravin. V roce 2010 se postupně začala snižovat míra nezaměstnanosti. V červnu se inflace dostala blíž k hranici inflačního pásma. Důvodem bylo zrychlení růstu cen potravin a cen pohonných hmot, opačným směrem působilo prohloubení meziročního poklesu cen v rámci korigované inflace bez pohonných hmot. Inflace v roce 2011 se nacházela v blízkosti inflačního cíle. Na konci roku byla zvýšená snížena sazba DPH u potravin, která vedla k nárůstu inflace. K nízké inflaci přispěl posilující kurz koruny, který tlumil cenové dopady vysokých světových cen komodit a potravin. Na konci roku míra inflace dosáhla 2,4%. V roce 2012 na zvýšení inflace nadále působilo zvýšení snížené sazby DPH. Celková inflace dosáhla v průměru 2,8%. Meziroční růst regulovaných cen zpomalil a dosáhl 7,1%. Na začátku roku 2013 bylo provedeno oslabení následně stabilizace kurzu koruny, které zbrzdilo deflační tendenci. Meziroční celková inflace se snížila v průměru na 1,1% a meziroční růst regulovaných cen oslabil v průměru na 1,3% (podílelo se na tom zmírnění cenové dynamiky ve zdravotnictví a zmírnění růstu cen elektřiny). V prosinci míra inflace skončila na 1,4%. V roce 2014 meziroční celková inflace byla na nízkých hodnotách. Také měnověpolitická inflace se snižovala a dosáhla záporných hodnot. Ceny potravin se v průměru o 0,7% se zvýšily. Ceny pohonných hmot klesaly, příčinou byl dopad světových cen ropy, který byl kompenzován slabším kurzem vůči dolaru. Na konci roku byla míra inflace na 0,1%.

Za sledované období od roku 1998 – 2014 se dosažená inflace ve většině případů nelišila od inflačního cíle. Buď byla v požadované hranici, nebo se odchylovala jen málo. Odchýlení od inflačního cíle nastalo v roce 2006 díky prudkému snížení inflace zapříčiněného v důsledku

zpomalení růstu regulovaných cen v oddíle „Bydlení, voda, energie a paliva“. V roce 2008 propukla světová finanční a hospodářská krize, která se odrazila i v domácím ekonomickém vývoji. Na začátku roku míra inflace dosahovala 7,5%. Došlo k růstu regulovaných cen, zejména zvyšování nájemného, růstu cen plynu, tepla a elektrické energie a v zavedení zdravotnických poplatků. Na konci roku 2014 se celková i měnověpolitická inflace snížily a nacházely se hluboko pod hranicí tolerančního pásma inflačního cíle. Klesaly regulované ceny, ceny pohonných hmot a potravin. Klesání cen pohonných hmot bylo zapříčiněno v důsledku propadu světových cen ropy, který byl kompenzován slabším kurzem koruny vůči dolaru.

Výstupy praktické části umožňují identifikovat nejvýznamnější faktory, které ovlivňovaly inflaci ve sledovaném období. Nejpodstatnějšími faktory byly změny cen potravin a cen zemědělských výrobců, ceny ropy, které se promítají i do cen pohonných hmot a do cen ve skupině Doprava. Na vývoj inflace měla vliv také změna cen ve skupině „Bydlení, voda, energie a paliva“. Změny sazeb spotřebních daní a DPH v rámci reformních opatření, zavedení ekologické daně a poplatky ve zdravotnictví měly rovněž vysoký dopad na míru inflace. Změna spotřebních daní se většinou týkala pohonných hmot, piva, lihovin, cigaret a tabáku a tabákových výrobků. Pokles cen nastal ve skupině „Odívání a obuv“ a další zvyšování cen bylo zjištěno ve skupině „Stravování a ubytování“, „Pošta a telekomunikace“ a „Rekreace a kultura“.

Seznam použitých zdrojů

Použita literatura:

BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 292 s. ISBN 9788073802455.

CAHLÍK, Tomáš. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, ii, 272 s. ISBN 8071846864.

JÍLEK, Josef. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 557 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-4516-9.

JÍLEK, Josef. *Peníze a měnová politika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 742 s. Finance (Grada Publishing). ISBN 8024707691.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, 342 s. Expert (Grada). ISBN 9788024743868.

SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie: moderní přístup*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2007, 514 s. ISBN 9788072611744.

Internetové zdroje:

Cílování inflace. COPYRIGHT © ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2003-2015. *Historie ČNB* [online]. [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/7_cilovani_inflace/

Cílování inflace v ČR. COPYRIGHT © ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2003-2015. *ČNB* [online]. [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html